

IZVORNI ZNANSTVENI ČLANAK

UDK:159.9

Primljeno: 08.11.2015.

doc.dr.sc. Valentina Baić,
Kriminalističko policijska akademija, Zemun

izv.prof.dr.sc. Dag Kolarević
Kriminalističko policijska akademija, Zemun

doc.dr.sc. Zvonimir Ivanović,
Kriminalističko policijska akademija, Zemun

KOGNITIVNE SPOSOBNOSTI KAO POTENCIJALNI ČINILAC TAČNOSTI PROCENE ISKAZA

APSTRAKT:

U dosadašnjim studijama o uspešnosti u otkrivanju laganja utvrđeno je da policijski službenici nisu značajno uspešniji u proceni istinitosti iskaza u odnosu na ostalu populaciju. Imajući u vidu činjenicu da su u detekciji laganja neki pojedinci bolji od drugih, postavlja se pitanje njihovog intelektualnog kapaciteta. U radu je prezentovano istraživanje čiji se cilj odnosio na dobijanje odgovora na pitanje: Da li su bazične dimenzije kognitivnog funkcionisanja značajne determinante u proceni tačnosti iskaza, odnosno da li je inteligencija povezana sa tačnošću procene iskaza? U istraživanju je učestvovalo 60 ispitanika, (49 muškaraca i 11 žena uzrasta od 23 do 25 godina), polaznika policijske obuke koji su u prvoj fazi istraživanja najpre popunjavali testove iz baterije KOG-9, a zatim imali zadatak da na osnovu video zapisa 30 intervjua (15 istinitih i 15 lažnih iskaza) procene istinitost iskaza osoba koje su bile prikazane na snimcima.

Rezultati ne nude potvrdu nalaza o značaju inteligencije u proceni tačnosti laganja, odnosno govore u prilog toga da predikcija uspešnosti procene ne nalazi oslonac u razvijenosti opšte inteligencije i intelektualnih sposobnosti. Pretpostavlja se

da uspešnost u proceni tačnosti iskaza podrazumeva izraženost drugih sposobnosti, kao što je npr. sposobnost kodiranja i dekodiranja verbalnih i neverbalnih poruka, kao i izraženost određenih osobina ličnosti.

Ključne reči: *kognitivne sposobnosti, inteligencija, detekcija laganja, tačnost procene iskaza.*

1. UVOD

Procena istinitosti iskaza je centralna tema mnogih stručnih radova iz područja psihologije. Sa fenomenom laganja često se susrećemo u policijskoj praksi prilikom saslušanja osumnjičenih ili svedoka koji pokazuju spremnost za obmanjivanjem. Postoji opšti konsenzus da je otkrivanje laganja vešt i redak talenat. Dosadašnji pregled istraživanja pokazuje da sposobnost profesionalaca (policajci, carinici, sudije itd.) u detekciji laganja ne nadmašuje „laike“, odnosno da u standardnim uslovima očekivana uspešnost u proceni iskaza iznosi oko 50%, što se tumači kao nivo slučajnosti (Baić, 2009; Baić 2010; Baić, 2011a; Ekman, 1992; Garrido, Masip & Herrero, 2004; Hartwing, Granhag, Stromwall & Vrij, 2004; Kapardis, 2001).

U istraživanju Vrija, Winkela i Koppelaara (1991) u kome je učestvovao 91 detektiv (80 muškaraca i 11 žena) koji su u policiji imali prosečno 17 godina radnog iskustva, rezultati istraživanja pokazuju da je njihova tačnost u proceni iskaza bila manja od procene na osnovu slučajnog pogađanja (49%). DePaulo i Pfeifer (1986) su pokazali da policajci imaju veći stepen sigurnosti u tačnost svojih procena, iako nisu ništa tačniji u otkrivanju laganja od studenata, neprofesionalaca. Njihov zaključak je da svakodnevno iskustvo sa osobama koje lažu verovatno povećava stepen njihove sigurnosti u tačnost procena, ali ne i stvarnu tačnost u proceni laganja.

Ekman i njegovi saradnici su 1997. godine objavili rezultate istraživanja na temu sposobnosti ljudi da uoče laž. Ovi rezultati su bili mnogo opširniji i temeljniji od rezultata koji su objavljeni 1991. godine. Naime, prema podacima iz ovog istraživanja, ispitanici su polagali tri različita testa o detekciji laganja. Na jednom od testova nazvan „sud o obmani“, najuspešnija su bila 23 federalna agenta, pripadnika CIA (Centralna obaveštajna agencija) čija je uspešnost u proceni iskaza iznosila 73%. Ovaj procenat je u zvaničnim istraživanjima do tada bio najbolji zabeležen rezultat (Bond & DePaulo, 2006). Međutim, u članku iz 1999. godine Ekman, O’Sullivan i Frank pominju samo rezultate koji su ispitanici postigli na prvom testu (73%), dok ne pominju druga dva testa u kojima je postignut mnogo lošiji rezultat. Na drugom testu koji je prikazivao isceniranu

krađu, uspešnost federalnih agenata je bila 63.4%, dok je na trećem testu na kojem su trebali da detektuju laž na osnovu emocija drugih ljudi, uspešnost bila samo 48.2% (Baić, Areh, 2015).

Još jedna kontraverza koja se pojavljuje u vezi Ekmanovih istraživanja jeste njegova teorija o postojanju prirodno nadarenih ljudi koji su daleko uspešniji u otkrivanju laganja u odnosu na ostalu populaciju. Ovu tezu je „potvrdio“ u istraživanju koje je sproveo zajedno sa Maureen O' Sullivan, a koje je obuhvatalo 12.000 ljudi (O'Sullivan & Ekman, 2004). Prema rezultatima ovog istraživanja utvrđeno je da je svega 0.2% (29) osoba precizno u prepoznavanju laganja, dok je samo 16 ljudi pokazalo 80% uspešnost u rešavanju jednog od zadatih testova. Uspešni ispitanici su objasnili da prilikom detekcije laganja obraćaju pažnju na neverbalne kao i verbalne znakove, ali da ih različito primenjuju na različite ljude. Međutim, ovo istraživanje je naišlo na kritike određenih krugova u naučnoj javnosti. Jedna od kritika upućena je i od strane Charlesa Bonda, psihologa u penziji, koji je svojevremeno predavao na Univerzitetu u Teksasu, a koji je istakao da ova teorija ima nekoliko nedostataka. Njegov najrelevantniji argument je svakako činjenica da su tzv. „super nadareni“ procenjivači izdvojeni iz izuzetno velikog uzorka (12.000 ljudi), što pretpostavlja da su mogli biti identifikovani i sasvim slučajno. Bond ovaj rezultat objašnjava primerom igranja lotoa, tj. ako dovoljan broj ljudi igra loto, neko mora i dobiti. Bond i Uysal (2007) takođe smatraju da uverljivi dokazi za postojanje izvanrednih sposobnosti u detekciji laži nikada zapravo nisu predloženi. U stvarnosti ne postoji nijedna dijagnostička procedura za detekciju tih sposobnosti. Takođe, smatraju da je nepromišljeno da forenzički psiholozi svoja istraživanja zasnivaju na pretpostavci da ove sposobnosti (ne) postoje. Umesto toga istraživanja bi trebalo usmeriti na kreiranje procedura čiji bi cilj bio razlikovanje ljudi koji upravo ne poseduju ovakve sposobnosti (Baić, Areh, 2015).

U literaturi ne nailazimo na istraživanja povezanosti tačnosti procene iskaza sa dimenzijama kognitivnih sposobnosti. Naime, u inostranoj, najvećim delom anglosaksonskoj literaturi nailazimo na istraživanja koja se bave individualnim razlikama u veštini otkrivanja laganja. Uglavnom je ispitivan uticaj pola, starosti, radnog iskustva i profesije, dok je uticaj pojedinih sposobnosti ispitivan u kontekstu utvrđivanja pojedinačnih razlika u sposobnosti laganja, ali ne i detekcije laganja (Bond & DePaulo, 2007; Christie & Geis, 1970; Exline, Thibaut, Hickey & Gumpert, 1970; Hunter, Gebing, & Boster, 1982; Lennox & Wolfe, 1984; Miller, de Turck & Kalbfleisch, 1983; Riggio & Friedman, 1983; Siegman & Reynolds, 1983; Snyder, 1974; Stiff, Corman, Krizek & Snider, 1994; Vrij, 2008). Tako su rezultati mnogobrojnih istraživanja pokazali da ekstravertne osobe ispoljavaju drugačije ponašanje u odnosu na introvertne (Riggio & Friedman, 1983; Siegman & Reynolds, 1983). Introvertne osobe prilikom laganja koje ih čini nervoznijim ispoljavaju više pokreta, imaju manje smetnji u govoru i obično se osećaju manje prijatno. Ovi nalazi su objašnjeni sa

aspekta kognitivne složenosti prema kojoj je laganje složeniji kognitivni zadatak za introvertne osobe iz razloga što su isti znatno krući, tiši, povučeniji, nespretniji i neprilagođeniji. Nasuprot tome, ekstravertne osobe su rečite, otvorene i spretnije u socijalnim kontaktima. Postoje mnogobrojni podaci koji govore o tome da su osobe koje više gledaju u oči sagovornika viđenije kao aktivnije, samopouzdanije i dominantnije (Baić, Areh, 2015; Vrij, 2008).

U istraživanju Halove (Hall, 1984 prema Mitrović, Trogrlić, 2014) utvrđeno je da žene za razliku od muškaraca pokazuju veću sposobnost dekodiranja neverbalnih znakova, veću facijalnu ekspresivnost, veću sklonost ka socijalnom osmehivanju i veću sklonost ka održavanju kontakta očima. Ovim istraživanjem je takođe utvrđeno da žene imaju izraženiju telesnu ekspresiju, a ujedno i veću svest o njoj, dok muškarci prilikom komunikacije pokazuju veću ekspanzivnost pokreta, kao i sklonost ka ostvarivanju veće fizičke distance.

Većina praktičara (Aubry & Caputo, 1980; Inabau, Reid, Buckley & Jane, 2001; Inabau, Reid, Buckley & Jane, 2013; Zulawski, D.E. & Wicklander, 2002) ističe da je jedna od pozitivnih osobina policajaca i uopšte ispitivača sposobnost otkrivanja obmane, posebno u fazi istražnog postupka. Imajući u vidu da se delatnost kriminalističke policije velikim delom sastoji od saslušanja svedoka i osumnjičenih, kao i da se njihova komunikacija odvija na verbalnoj (govor) i neverbalnoj (telesna i facijalna ekspresija) razini, pristupili smo ovom istraživanju. U istraživanju se pošlo od pretpostavke da procena istinitosti iskaza predstavlja složenu interakciju različitih vidova procesiranja, zbog čega bi se bazične dimenzije kognitivnog funkcionisanja mogle pokazati kao značajne determinante. Intelktualne sposobnosti su posmatrane kao sposobnosti logičkog rezonovanja, koje se zasnivaju na brzini i efikasnosti elementarnih kognitivnih procesa (Wolf, Momirović, Džamonja, 1992). Kao kriterijumi inteligencije uzeti su brzina i kompleksnost onoga što se može naučiti, sposobnost integrisanja podataka, sposobnost otkrivanja odnosa između elemenata situacije, fleksibilnost ponašanja prilikom suočavanja sa preprekama, transfer prethodno naučenog na nove situacije i količina ponašanja sa uvidom nasuprot rešavanju problema pokušajima i greškama (Wolf i sar., 1992).

2. METOD

2.1 Stimulus

Stimulusni set činilo je ukupno 30 video zapisa (15 istinitih i 15 lažnih iskaza) na kojima su bili prikazani intervjui sa osobama koje su davale lažne i istinite iskaze. Intervjuisane osobe bile su osuđena lica koja su izdržavala višegodišnje kazne zatvora zbog izvršenih krivičnih dela iz oblasti imovinskih delikata i privrednog kriminaliteta. Zadatak svakog intervjuisanog lica bio je da u istinitom i lažnom iskazu ispričaju svoju kriminalnu biografiju koja je

uključivala i razloge boravka u zatvoru, vrstu, motiv i način izvršenja krivičnog dela. U lažnom iskazu demonstratori su imali i zadatak da samostalno osmisle svoj novi identitet i kriminalnu aktivnost, koja je trebalo da se bitno razlikuje od njihove stvarne kriminalne prošlosti. Jedan od zahteva bio je da u lažnom iskazu ne pričaju o sličnom ili sličnim krivičnim delima koje su izvršili, zbog toga što bi elemente istih mogli da koriste u lažnom iskazu. Ključni deo razgovora odnosio se na motiv i način izvršenja krivičnog dela. Svim osobama koje su ispitivane od strane istog ispitivača i u istinitom i u lažnom iskazu postavljana su identična pitanja.

2.2 Instrument

Za potrebe ovog istraživanja pripremljen je upitnik za brzu procenu verbalnog i neverbalnog ponašanja koji se sastoji od liste oblika neverbalnih i verbalnih ponašanja, kojoj je pridružena skala procene učestalosti javljanja, tzv. ček lista. Neverbalna i verbalna ponašanja upotrebljena u zadatku procene, izabrana su na bazi nalaza četiri studije (Baić, 2012; Steller, Kohnken, 1989; Vrij, 2008; Vrij et al., 2000). Lista je obuhvatala sledeće znakove neverbalnog ponašanja: osmehivanje, ilustratore, samododirivanje, pokrete šake i prstiju, pokrete nogu i stopala, pokrete glave, pokrete trupa i promenu položaja tela i sledeće znakove verbalnog ponašanja: oklevanje u govoru, greške u govoru, period kašnjenja, logična struktura iskaza, nestrukturirano iznošenje, količina, kvantitet i opširnost detalja, reprodukcija razgovora, neuobičajeni odnosno jedinstveni detalji, nepotrebni detalji, spontane ispravke, priznanje da se nečega ne seća, dovođenje u pitanje delova vlastitog iskaza.

Za procenu kognitivnih sposobnosti primenjena je baterija testova KOG-9, kojom su operacionalizovane dimenzije Kibernetičkog modela kognitivnog funkcionisanja (Momirović, Bosnar i Horga, 1982; Wolf i sar., 1992). Baterija je konstruisana sa ciljem procene efikasnosti funkcionisanja perceptivnog, serijalnog i paralelnog procesora. Perceptivni procesor koji ima zadatak da primi, prepozna i organizuje informacije u interakciji sa ostalim procesorima čini osnovu za perceptivne sposobnosti. Serijalni procesor pored transformacije informacija u verbalni ili numerički kod izvodi sekvencijalne logičke operacije, vrši pretragu dugotrajne memorije i šalje rezultate pretrage u centralni procesor, koji je osnova za apstraktne kognitivne sposobnosti. Paralelni procesor, koji je osnova za spacijalne sposobnosti ima zadatak da vrši simultanu obradu informacija i pretragu dugotrajne memorije (Wolf i sar., 1992). Kibernetički model definiše inteligenciju kao efikasan sistem za procesiranje informacija u situacijama kada je potrebno inteligentno reagovanje. Baterija je namenjena za procenu intelektualnih kapaciteta odraslih osoba, a sastoji se od 9 testova i to po tri za ispitivanje svakog procesora. Efikasnost perceptivnog procesiranja, odnosno procena perceptivne identifikacije i diskriminacije ispituje se testovima IT1, CF2

i GT7. IT1 test “identičnih figura”, namenjen je za procenu percepcije forme. Test GT7 tzv. „forum matching” ima istu namenu kao i IT1, dok CF2 predstavlja test skrivenih figura koji služi za ispitivanje uticaja iskustva na percepciju. Za ispitivanje efikasnosti serijalnog procesiranja, odnosno procene identifikacije denotativnog značenja verbalnih simbola, koriste se testovi AL4 (sinonimi-antonimi), AL7 (analogije) i GSN (test sinonima). Za procenu efikasnosti paralelnog procesora, odnosno edukaciju spacijalnih relacija, koriste se testovi S1, IT2 i D48. Test S1 je namenjen za merenje vizuelne spacijalizacije, test IT2 (three dimensional space) namenjen je za procenu opšte inteligencije i spacijalnih sposobnosti, dok je neverbalni „domino test“ D-48, test koji se koristi za procenu efikasnosti paralelnog procesora i namenjen je za merenje opšte intelektualne sposobnosti.

2.3 Ispitanici

U istraživanju je učestovalo 60 ispitanika (49 muškaraca i 11 žena uzrasta od 23 do 25 godina), polaznika policijske obuke koji su imali ulogu procenjivača.

2.4 Postupak

U prvoj fazi istraživanja ispitanici su najpre popunjavali testove iz baterije KOG-9 (Wolf i sar., 1992), a zatim su u drugoj fazi na osnovu uočenih verbalnih i neverbalnih znakova procenjivali istinitost 30 iskaza (15 lažnih iskaza i 15 istinitih iskaza) koji su prikazani putem video projektora slučajnim redosledom.

3. REZULTATI

3.1 Tačnost procene

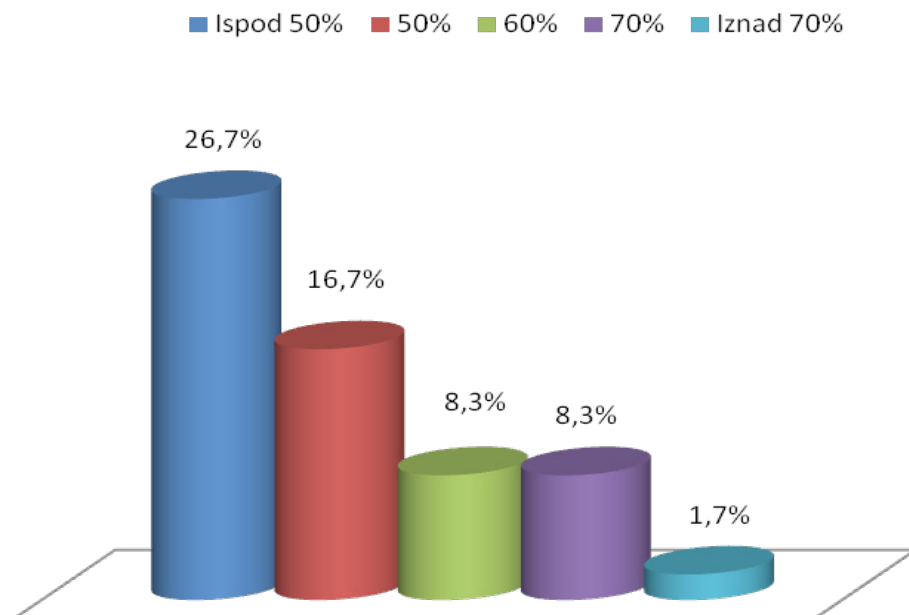
Rezultati istraživanja pokazuju da je procenat tačne procene istinitosti iskaza iznosio 55.9%, što je iznad nivoa šanse od 50%.

Tabela 1
Procena istinitosti iskaza - tačnost procene

Tačna procena %	Netačna procena %
55.9	44.1
100	100

Rezultati svakog pojedinačnog ispitanika - procenjivača (prilog 1; grafikon 1) pokazuju da je od ukupno 60 procenjivača, njih 16 ili 26.6% imalo procenat tačnih procena ispod nivoa šanse od 50%, odnosno da je 44 ili 73.3% imalo procenat tačnih procena iznad nivoa šanse od 50%. Konačna tačnost kretala se od 33.3% do značajnih 73.3%. Međutim, najveći procenat tačnosti od 73.3% imao je svega 1 procenjivač (1.6%).

Grafikon 2. Procena tačnosti iskaza-pojedinačne procene

Prezentovani rezultati upućuju na zaključak da su se procenjivači značajno razlikovali po broju tačnih procena, da li neko laže ili govori istinu.

U cilju ispitivanja veze između inteligencije i tačnosti procene skorovi na pojedinačnim testovima inteligencije svedeni su na kompozitne skorove na faktorima perceptivnih, vizuelnih i spacijalnih sposobnosti kao dimenzijama najvišeg reda u Momirovićevom modelu kognitivnih sposobnosti, te su ova tri skora činila prediktorski skup (Momirović, Bosnar, Horga, 1982). Primenom kategorijalne regresione analize koja za kriterijumsku varijablu ima tačnost procene, a prediktori su sumacioni skorovi na tri faktora sposobnosti, ispitivan je parcijalni doprinos različitih komponenti inteligencije u predikciji kriterijuma.

Tabela 2
Značajnost regresionog modela u situaciji procene tačnosti iskaza
(prediktori: intelektualne sposobnosti procenjivača)

	Suma kvadrata	Stepeni slobode	Prosečni kvadrat	F	p
Regresija	3.213	5	.643	.610	.692
Rezidual	55.787	53	1.053		
Ukupno	59.000	58			

$$R = 0.23; R^2 = 0.05;$$

Regresioni model nije statistički značajan. Koeficijent multiple korelacije iznosi 0.23 što ukazuje na slabu povezanost kriterijske varijable i skupa prediktora. Rezultati pokazuju da inteligencija nema značajnosti u predviđanju tačnosti procene iskaza. Drugim rečima, predikcija uspešnosti procene ne nalazi oslonac u razvijenosti opšte inteligencije i intelektualnih sposobnosti.

4. DISKUSIJA I ZAKLJUČAK

Kao što smo u prethodnom delu rada istakli, rezultati mnogobrojnih istraživanja pokazuju da su policajci u detekciji laganja uspešni otprilike kao i „laici“ (Aamodt i Custer, 2006; Vrij, 2008), kao i da rezultati pojedinih istraživanja pokazuju da postoje izražene individualne razlike u sposobnosti prepoznavanja laganja (Baić, 2009; 2010; 2011; Baić, Areh, 2015).

Rezultati predmetnog istraživanja pokazuju da je procenat tačne procene istinitosti iskaza iznosio 55.9%, što je iznad nivoa šanse od 50%. Generalna tačnost procene se kretala od skromnih 33.3% do značajnih 73.3%. Najveći procenat tačnosti (73.3%) imalo samo 1.7% ispitanika, dok je procenat tačnosti od 70% za koji bi se takođe moglo reći da je značajan, imalo svega 8.3% ispitanika. Prezentovani rezultati upućuju na zaključak da su se procenjivači razlikovali po broju tačnih procena, zbog čega ih možemo tumačiti kao razliku u sposobnosti prepoznavanja laganja, iako se nužno ne mora raditi o ovoj sposobnosti (Baić, Areh, 2015; Riggio, 1986; 1993). Kada bi u drugom istraživanju isti ispitanici ponovili svoj dobar rezultat iz prethodnog istraživanja, možda bi mogli govoriti o sposobnosti prepoznavanja laganja, jer bi se u suprotnom njihove tačne procene mogle interpretirati kao slučajne. U prilog navedenog ide i činjenica da ispitanici nisu prethodno stekli znanja koja bi im bila od pomoći u oceni nečijeg

obmanjujućeg ponašanja, što pretpostavlja da su procene svih ispitanika, pa i onih koji su bili uspješniji osnov njihovih naivnih teorija (Baić, 2010). Budući da se radi o jednoj izuzetno širokoj i kompleksnoj oblasti, s pravom možemo konstatovati da bez edukacije, tačnije treninga ili obuke, nije moguće konstantno postizati dobre rezultate. Kompleksnost ove oblasti proizilazi iz činjenice da ne postoji univerzalan profil osobe koja laže, kao i univerzalani znakovi laganja. Dakle, ideja da postoje tipični znakovi laganja na osnovu kojih je moguće u svakoj situaciji identifikovati laž, je potpuno netačna. Tačno je da su znakovi laganja osobeni za svakog pojedinca (Baić, Areh, 2015).

U pogledu ispitivanja značaja kognitivnih sposobnosti u procenjivanju istinitosti iskaza, rezultati istraživanja pokazuju da se sposobnosti vizuelne specijalizacije, verbalnog rezonovanja i perceptivnih sposobnosti ne pokazuju kao relevantne za svrhu predviđanja tačnosti procene. U anglosakosonskoj literaturi nema dovoljno empirijskih dokaza koji bi potvrdili navedenu tvrdnju. U domaćoj literaturi rezultati istraživanja (Baić, 2011b) pokazuju da su dimenzije ličnosti Savesnost i Pozitivna valenca najznačajniji prediktori tačnosti procene, zbog čega možemo pretpostaviti da je uspešnost u proceni iskaza određena pre svega voljno-motivacionim činiocima. Savesnost je dimenzija koja se odnosi na sposobnost samokontrole, organizovanost, disciplinu, perzistentnost, principijelnost i motivaciju u ponašanju usmerenom cilju. Pozitivna valenca je dimenzija samoevaluacije koja se odnosi na procenu sebe kao izuzetne i superiorne osobe. Ukoliko osoba realno procenjuje svoje osobine, povišen skor na osobini Pozitivna valenca može biti preduslov njene adekvatne adaptacije zahtevima društva i okruženja (Smederevac, Mitrović, Čolović, 2010).

U kontekstu gore navedenog konstatujemo da predikcija uspešnosti procene ne nalazi oslonac u razvijenosti opšte inteligencije i intelektualnih sposobnosti, zbog čega se pretpostavlja da uspešnost u detekciji laganja podrazumeva izraženost drugih sposobnosti (sposobnost kodiranja i dekodiranja neverbalnih i verbalnih poruka) ili izraženost određenih osobina ličnosti.

Imajući u vidu značaj ove oblasti za policijski rad, kao i činjenicu da je objektivnost iskaza i dalje jedno od ključnih pitanja dokazivanja u krivičnom postupku (Žarković, Ivanović, 2014) u nekom od budućih istraživanja bilo bi poželjno fokus usmeriti na istraživanje forenzičke vrednosti detekcije laganja i u tom smislu se baviti analizom sposobnosti pripadnika policije ili drugih bezbednosnih struktura. Ovaj zahtev se nameće posebno zbog činjenice da ne postoji nijedna dijagnostička procedura za detekciju takvih sposobnosti. Takođe bi se moglo razmatrati i pitanje primene različitih koncepata u programima obuke ili treninga na uspešnost u detekciji laganja (Baić, 2012), kojima bi se uticalo na motivaciju polaznika obuke, što je bitan preduslov za postizanje boljih postignuća (Baić, 2011b).

LITERATURA

1. Aubry, S. A., Jr., & Caputo, R. R. (1980). *Criminal interrogation* (3rd ed.). Springfield, IL:
2. Baić, V. (2009). *Prepoznavanje laganja na osnovu neverbalnog ponašanja kod studenata Kriminalističko policijske akademije*. Rad je prezentovan na naučnom skupu sa međunarodnim učešćem Savremeni trendovi u psihologiji, Novi Sad, oktobar, 2009.
3. Baić, V. (2010). Tačnost procene laganja i neverbalnih ponašanja koja indikuju laž i obmanjivanje. *Primenjena psihologija* 1, 77-89.
4. Baić, V. (2011a). Detektovanje laganja na osnovu posmatranja neverbalnog ponašanja. *Bezbednost*, 1, 28-42.
5. Baić, V. (2011b). *Osobine ličnosti i sposobnosti kao činioci tačnosti procene iskaza*. Rad je prezentovan na naučnom skupu sa međunarodnim učešćem Savremeni trendovi u psihologiji, Novi Sad, oktobar, 2011.
6. Baić, V. (2012). Efekti treninga u detekciji laganja. *Bezbednost*, 2, 38-57.
7. Baić, V., Areh, I. (2015). *Detekcija laganja*. Beograd: Sinapsa edicije.
8. Bond, C. F., & DePaulo, B. M. (2007). *Individual differences in detecting deception*. Manuscript submitted for publication.
9. Christie, R., & Geis, F.L. (1970). *Studies in Machiavellianism*. New York: academic Press.
10. DePaulo, B. M., & Pfeifer, R. L. (1986). On-the-job experience and skill at detecting deception. *Journal of Applied Social Psychology*, 16, 249-267.
11. Ekman, P. (1992). *Telling lie: clues to deceit in the marketplace, politics and marriage*. New York W.W. Norton.
12. Exline, R.E., Thibaut, J., Hickey, C. B., & Gumpert, P. (1970). *Visual interaction in relation to Machiavellianism and an unethical act*. In R. Christie and F.L. Geis (Eds.), *Studies in Machiavellianism* (pp. 53-75). New York: academic Press.
13. Garrido, E., Masip, J., & Herrero, C. (2004). Police officers' credibility judgements: Accuracy and estimated ability. *International Journal of Psychology*, 39, 254-275.
14. Hartwing, M., Granhag, P.A., Strömwall, L., & Vrij, A. (2004). Police officers' detection accuracy: Interrogating freely versus observing video. *Police Quarterly*, 7, 429-456.
15. Hunter, J.E., Gebing, D.W., & Boster, F.J. (1982). Machiavellian beliefs and personality: Construct invalidity of the Machiavellianism dimension. *Journal of Personality and Social Psychology*, 43, 1293-1305.
16. Kapardis, A. (2001) *Psychology and Law*. Cambridge: Cambridge University Press.
17. Inabau, F.E., Reid, J.E., Buckley, J.O., & Jane, B.C. (2001). *Criminal*

- interrogation and confessions, fourth edition.* Gaithersbury Marxland: Aspen.
18. Inbau, F. E., Reid, J. E., Buckley, J. P. & Jayne, B. C. (2013). *Criminal Interrogations and Confessions.Fifth Edition.* Chicago, IL: John E. Reid & Associates, Inc.
  19. Lennox, R.D., & Wolfe, R.N. (1984). Revision of the self-monitoring scale. *Journal of Personality and Social Psychology*, 46, 1349-1364).
  20. Miller, G.R, de Turck, M.A., & Kalbfleisch, P.J. (1983). Self-monitoring, rehearsal, and deceptive communication. *Human Communication Research*, 10, 97-117.
  21. Mitrović, D., Trogrlić, A. (2014). *Psihologija polnih razlika i sličnosti.* Beograd, Sinapsa edicije.
  22. Momirović, K., Bosnar, K., Horga, S. (1982). Kibernetički model kognitivnog funkcionisanja: Pokušaj sinteze nekih teorija o strukturi kognitivnih sposobnosti. *Kineziologija*, 14, 63-82.
  23. Riggio, R.E. & Friedman, H.S. (1983). Individual differences and cues to deception. *Journal of Personality and Social Psychology*, 45, 899-915.
  24. Rot, N., (2010). *Psihologija ličnosti.* Beograd: Zavod za udžbenike.
  25. Siegman, A. W., & Reynolds, M.,A. (1983). Self-monitoring and speech in feigned and unfeigned lying. *Journal of Personality and Social Psychology*, 45, 1325-1333.
  26. Smederevac, S., Mitrović, D., Čolović, P. (2010). *Velikih pet plus dva. Primena i interpretacija.* Beograd: Centar za primenjenu psihologiju.
  27. Snyder, M. (1974). Self-monitoring of expressive behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*, 30, 526-537.
  28. Steller, M. & Kohnken, G. (1989). Criteria based statement analysis. U D. C. Raskin (ur.), *Psychological Methods in Criminal Investigation and Evidence* (str. 217–245), New York: Springer.
  29. Stiff, J., Corman, S., Krizek, B. & Snider, E. (1994). Individual Differences and Changes in Nonverbal Behavior: Unmasking the Changing Faces of Deception. *Communication Research* 21, 555-581.
  30. Vrij, A. (2008). *Detecting Lies and Deceit.* Chichester: John Wiley & Sons Ltd.
  31. Vrij, A., Edward, K., Roberts, K. P. & Bull, R. (2000). Detecting deceit via analysis of verbal and nonverbal behaviour. *Journal of Nonverbal Behaviour*, 24, 239-263.
  32. Vrij, A., Winkel, F.W. & Koppelaar, L. (1991). Interactie tussen politiefunctionarissen frequentie en het effect van aan-en wegstijgen op de impressie formatie. *Nederlands Tijdschrift voor de Psychologie*, 46, 8-20.
  33. Zulawski, D.E. & Wicklander, D.E. (2002). *Practical aspects of interview and interrogation* - 2nd ed. CRC Press: Washington DC.

34. Wolf, B., Momirović, K., Džamonja, Z. (1992). *KOG 3 – Baterija testova inteligencije*. Beograd: Centar za primenjenu psihologiju.
35. Žarković, M., Ivanović, Z. (2014). Beograd: *Kriminalistička taktika*. Kriminalističko - policijska akademija.

Prilog 1.

Tačnost procene iskaza svakog pojedinačnog procenjivača

	Tačna procena	Netačna procena	Ukupno
1	21	9	30
2	18	12	30
3	17	13	30
4	22	8	30
5	15	15	30
6	13	17	30
7	17	13	30
8	17	13	30
9	16	14	30
10	17	13	30
11	11	19	30
12	10	20	30
13	14	16	30
14	16	14	30
15	21	9	30
16	15	15	30
17	12	18	30
18	14	16	30
19	17	13	30
20	19	11	30
21	16	14	30
22	17	13	30
23	15	15	30
24	16	14	30
25	19	11	30
26	19	11	30
27	21	9	30
28	20	10	30

29	18	12	30
30	15	15	30
31	20	10	30
32	14	16	30
33	15	15	30
34	15	15	30
35	19	11	30
36	13	17	30
37	15	15	30
38	20	10	30
39	14	16	30
40	14	16	30
41	14	16	30
42	15	15	30
43	16	14	30
44	21	9	30
45	18	12	30
46	18	12	30
47	18	12	30
48	14	16	30
49	16	14	30
50	13	17	30
51	19	11	30
52	20	10	30
53	15	15	30
54	20	10	30
55	15	15	30
56	12	18	30
57	17	13	30
58	13	17	30
59	14	16	30
60	21	9	30

SUMMARY:

COGNITIVE ABILITIES AS POTENTIAL FACTORS THE ACCURACY OF EXPRESSION

In previous studies on the effectiveness of the discovering of lying has been found that the police officers were not significantly more effective in assessing the veracity of the statements in relation to the rest of the population. Bearing in mind the fact that the detection of lying some individuals better than others, the question of their intellectual capacity. In this paper a research whose aim related to obtaining answers to the question whether the basic cognitive dimensions of functioning of important determinants in assessing the accuracy of the statements, or whether intelligence is associated with an accuracy assessment statement. The study included 60 patients (49 men and 11 women aged 23 to 25 years), participants of police training in the first phase of the study, first completed by tests battery "KOG-9", and then had the task on the basis of video interviews 30 (15 true and 15 false statements) assessment of the truthfulness of the testimony of people who were depicted in the images.

The findings do not provide confirmation of findings on the importance of intelligence in assessing the accuracy of lying, and speak in favor of the fact that prediction performance evaluation is not support in the development of general intelligence and intellectual abilities. It is assumed that the success rate in the assessment of the accuracy of the statements imply the expression of other skills, such as. ability to encode and decode the verbal and nonverbal messages, as well as the expression of certain personality traits.

Keywords: cognitive abilities, intelligence, detection of lying, accuracy assessment statement.